

prokázaná samostatnou vědeckou prací a to vytištěnou, aby nejširší veřejnost měla možnost kritické kontroly. To by otvíralo soutěž mladým, schopným hlavám. Z docentury na theologických fakultách by pak přirozeně vedla cesta k profesurám na diecésních ústavech nefakultních a z nich by se nejlepším a vědecky nejosvědčenějším otvíral návrat k řádným katedrám fakultním!

Arci by provádění takového plánu vyžadovalo i hmotných prostředků, netoliko k sustentaci docentů — nýbrž i k podpoře těch, kdož by se k docentuře připravovali, a za tím účelem, jak činí skoro obecně kandidáti docentury na fakultách světských, šli do světa, do učení k nejznamenitějším odborníkům. Člověku se zdá, že tyto věci jsou tak na bílé dni, že každé slovo odůvodnění je zbytečno. Nebyla-li by vůle k provedení anebo kdyby nebylo možno opatřiti hmotné prostředky pro ně, pak bude třeba i v mnohém jiném směru vzdáti se nadějí.

Leč nevzdávejte se jich vy. Doufejme, že se podaří vědomé úsilné práci obrozovací, jež se v řadách vašich nadějně hlásí, aby se katolické kněžstvo ku prospěchu národa stalo pilířem konservatismu v nejušlechtlejším toho slova smyslu a s úspěchem požeňnaným plnilo po všem našem lidu úkol, jež načrtnouti jsem se pokusil.

O vědeckých spolcích odborných.

(Kalendář českého studentstva, nákladem Akad. čten. spolku, Praha 1873/74, a opětně v témže kalendáři, ročn. VIII., 1877/78.)

Při akademickém spolku čtenářském trvá toho času celá řada spolků z části v úzkém spojení s ním se nacházejících, jichž členstvo činné skoro výhradně ze studentstva se skládá a jichž cíle jsou čistě odborně-vědecké. Činnost jich není co rok stejná, jeví se tu značné, tam méně značnější kolísání i co do počtu členstva i co do prací podniknutých, ano v jednotlivém roce spolkovém různá je vřelost účastenství dle rozličných dob roku, což ponejvíc podmíněno poměry zevními.

Některé z nich (Jednota matematiků atd.) vystoupily z mezí spolku studentského a spojivše v organizaci svou i kruhy starší daly tak podnět k činnosti rozsáhlejší. U jiných by rozšíření podobné s těží bylo žádoucím, pokud na zřeteli máme zdar a prospěch činnosti studentstva samého ve spolcích těch. To vše je podmíněno povahou toho kterého studia odborného. Dost na tom, že spolky ty těší se přízni šlechtných přátel vědy v kruzích samého profesorstva, kteří radou i činem ji osvědčující, působí na rozvoj jich způsobem osvěžujícím.

Úkolem mým v řádcích těchto není podati souborný obraz činnosti spolků oněch, anť bez toho výkazy roční podávají v této knize a ve zprávách spolku akademického.

Chci spíše, opíraje se o kus zkušenosti a sám zkoumaj z přímého názoru, čím jsou spolkové ti a čím by po případě býti mohli v studentstvu českém a pro práci naši národní vůbec, dotknouti se cílů a záměrů jim vesměs společných a cest, jež vedou k nim. Hledím ovšem skoro výhradně k těm, jež jsou čistě studentskými, a k smíšeným jen, pokud jsou studentskými.

Především budiž podotknuto, že uznávám milerád záslušnost dosavadního snažení a konání a dobrý účinek, jaký měli a mají spolkové ti u jednotlivců na odborné vzdělání jich. Pravím-li však o tom či onom podniku, že dobrý je a záslušný, není tím vyloučena otázka, stojí-li na výši, jaké by vzhledem k silám i úkolu dosáhnouti mohl a měl, není vyloučena otázka: je dosavadní stav organizace a práce jeho taký, že zaručuje i na dál možnost pokroku? A o pokrok, o stálý pokrok jíti nám musí, nepokračování je hynutí.

Studentstvo je samo sobě tím povinováno, aby dalo si na to odpověď přímou a pravdivou. Každé oddávání se jakékoliv illusi je tu nebezpečím, je nebezpečím dvojitým, čím více potřebí je nám jasnosti cíle a cest.

Zrozeni v lůně národa, jenž od mnohých desetiletí bojuje s úsilím málo vídaným, s vroucností a neochabující vírou za zachování individuality své národní, za možnost cítiti a pracovati co taký, za možnost ve velkém závodění národů na díle vzdělanosti i hřivnou svou ke stavbě věků přispěti, národa silnějšiho vůlí než počtem a mravní silou mocnějšiho nežli mocí hmotnou, jsme povoláni rozmnožiti a doplniti řady zápasníků za vznešenou myšlénku jeho, bojovati s ním a v něm a proň za největší lidstva ideály, za pravdu a právo, za osvětu a volnost národů, hájiti jich především v lůně lidu svého, k němuž nás rod a jazyk a tisíceré pouto lásky víže, proti zlé vůli a pýše sobeckých útočníků a slepé vášni nevědomého sočení.

Věříme v jeho vítězství, tak jak věříme ve vítězství dobra, milujeme cíle jeho, jak milujeme dobro samo, a tisíce jich doufá v nás, v sílu a vůli, v snahu a práci naši.

Tím pilnějši tu tedy otázka: jsou skutky naše v plném souhlasu s tou silou víry a nadšení, děje se v pravdě vše v lůně studentstva českého, aby užilo se cest, jež nejlíp a nejbezpečněji vedou k cíli tomu, a užilo se jich co možná všech?

Já nejsem z těch, co souhlasí s výtkami činěnými studentstvu v listech veřejných, ne že bych byl tuze si vědom toho, že mnoho nám neschází

k dokonalosti, leč že za první úkol a povinnost studentstva, ne toliko co studentstva, ale co českého studentstva po výtce, kladu něco jiného. Ti, kdož vytýkali studentstvu — byť s vůlí poctivou a bez zloby, jak tomu v pravdě jest — že přestává si býti vědomo svého úkolu, ti zapomněli, že vedle několika málo prvé založených, v létech právě minulých vznikly a trvají, více méně i rostouce, mnohé spolky za čistě vědeckými zájmy jdoucí a jiné, jež za úkol si staví zakládati knihovny v lidu, pořádati přednášky na venkově atd., ač ovšem s prostředky obmezenými.

Netvrdím a tvrdit nemohu, že stojí všechny neb aspoň větší část na výši svého úkolu, že jsou dokonalý v organizaci i práci své. To ale podotýkám, že myšlénka spolků těch, jak žádná jiná víc, vzrostla přímo a vyvinula se z rozumného a jediné pravého pojetí jeho povolání.

Patříme jen na poměry naše na vysokých školách pražských, co nejvyšším pěstišti vědy, patříme na rozvoj literatury vědecké u nás. Technika od několika let je ovšem česká a v pravdě můžeme na ni býti hrdi, ale literatura vědecká pro odbory v ní zastoupené? A universita? Ovšem je jisto, že máme i tam počet mužů, na něž hledíme s plnou úctou, důvěrou i hrdostí. Mnoho-li jest jich však? A literatura vědecká v tom ryzém smyslu, jaká ta je u nás?

Toho nepřime, že od mužů právě zmíněných a od jiných mimo tyto kruhy stojících máme řadu děl velecenných, které by zdobily literaturu každou. Je jich ale tolik, aby ve všech oborech neb aspoň v některých dostačila k dokonání slušného odborného vzdělání jednotlivce? Kdo na těch poměrech nese vinu největší, kdo posud nese vinu, že každé snažení naší v těchto směrech staví se překážky všechny možné, i ty hanebné nevylímaje — to netřeba mi líčit. Známe, kdo přítel náš, kdo nepřítel.

Bude a musí býti čím dál tím pilněji a důtklivěji snahou naší, i v oboru tomto vymaniti se z nepopíratelného vlivu a nadvlády němectví, jak usilujeme vymaniti se a z části jsme snad se již vymanili v oborech jiných. Musí se státi tak, má-li rozvoj náš národní býti celkový, všechny směry činnosti duševní i hmotné zahrnující, vpravdě harmonický, ne jednostranný. Hlavní a nejpodstatnější ve směru duševního vymanění se bude ovšem založení university české, avšak nežli tuto máme, je potřebí nám pro ni mužů schopných, oddávajících se zcela snahám vědeckým a odchovávajících se takto i pro budoucí doby universitě naší v síly vydatné a čestné, těm, již na ni teď už působí, v důstojný doplněk na ní i mimo ni. A že nám nejde jen o universitu prostě, nýbrž o universitu v tom co možná nejdokonalejším smyslu, je patrné, je vůbec nutností pro nás, ač nemáme-li

věčně chtít pokulhávat za jinými. — I technika a vědy technické vymáhají hojnost nových sil pro budoucnost. —

S vroucností zřídka vídanou chápalo se a chápe se u nás všech podniků národních množství rukou i myslí snaživých, je snad čas, aby i snahám k zabezpečení trvání a zkvětu mladé ještě, sotva vzniklé vědy české čilým stejně vroucnosti, stejně pílě, stejného uznání se dostalo, co jednomu z nezbytných požadavků a podmínek celistvého národního osamostatnění našeho. Neznám cíle vznešenějšího pro studentstvo české, neznám pobídky větší k čilému ruchu vědeckému v něm, neznám činnosti čestnější nad práci cíle vědomou a to cíle, jenž jest jedním z největších a nejčistších.

V jakém asi poměru k cíli tomu stojí studentské spolky vědecké, netřeba uváděti snad. Že nedostačí, býti snad jedinými nositeli těchto snah, plyne z věci. Že ale při dostatečné organizaci, při vůli opravdivé a účastenství trvalém a neocháblém spolky ty víc jak co jiného povolány by byly na základě sdružení a opírání se jednotlivce o jednotlivce v pravé vzájemnosti snahy a úkolů ve směru tom rozvinouti činnost v pravdě požehnanou, dáti všem snahám těm pro budoucnost základ pevný, o tom nepochybují. Snaha vědecká v opravdovém slova smyslu neobmezuje se úzkými mezemi světnice školní neb doby studijní, vyžaduje člověka celého, dlouholeté úsilí ano ve svrchovaně ideálním významu svém život celý. Kus bytí sebe úsilnější práce vědecké po čas studií a třeba všestranně rozvinutá činnost v jednotlivém spolku odborném, ještě daleko nejsou ničím víc, než položením základů pro budoucí budovu. Ale kolik jich nedospělo ni dosti skrovné budovy, že nedovedli postavití neb nedbale budovali základy? V tom pak právě záleží význam a pravá úloha spolků těch, že ve světnici školní jsa účasten trpně, zde jednotlivce zvyká účastenství činnému, učí se (neb aspoň učiti se může) mysliti samostatně o předmětech vědeckých u volné výměně náhledů, zvyká si vlastní slovem ve sporu mínění, přijímaje a dáváje šířiti duševní obzor svůj i jiných.

Tak ve dvojím smyslu stávají se schůze spolků odborných přípravou, již nižádným způsobem podceňovati nesluší, přípravou budoucího konání a působení jednotlivce.

Jestliže pak, jak Buckle dí, u velkém a obsáhlém rozhledu změny v každém národě kulturním v celku jediné a výhradně závisí od tří věcí: předně: od objemu vědění nejvýtečnějších mužů jeho, za druhé: od směru, jaký vědění to běře, t. j. od předmětů, na něž se vztahuje, a za třetí a především: od rozsahu, v jakém toto vědění je rozšířeno, a volnosti, jakou všechny třídy společnosti proniká, jestliže jen malá část těch, co snahami vědeckými zabývají se, přímo povolána se jeví na zvolném budování nových

drah, nových myšlének, nových směrů pracovat: pracovati o pokrok vzdělanosti šířením vědění, usilováním, by pronikalo všechny vrstvy společnosti, budujíc vyšší stupeň blahobytu duševního i hmotného, je jednoduše povinností každého, kdo sám mohl, šťastnější tím, než jiných bezpočetně, čerpatí ze zdrojů vědění, je dvojnásob povinností naší, stojících službou touto v národu ve službě nejvznešenějších zájmů lidstva vůbec.

A je tedy význam spolků odborných jednak všeobecně vědecký, jednak eminentně národní tam, kde vyloučení jsme ze studia na základě mateřštiny, vedle toho i po výtce praktický, a je chybou, když ten či onen jinak výtčný ze studentstva, vzdaluje se jich, považuje ty dosti sporé chvíle, jež strávil by v činnosti ve spolku, za ztrátu jakous vůči soukromému studiu svému, tak jako je chybou vzdalování se těch, kteří mylně majíce se za nezpůsobilé k činnému účastenství ve spolcích těch, považují je za cvičiště, ovšem prospěšné, pro několik jednotlivců, blíže vědou se zanášejících, je největší chybou — a i to bohužel se stává — když jednotlivci mají úlohu svou ve spolku za vykonanou, když zaplativše své příspěvky, občas dostaví se co trpí účastníci do nějaké schůze (aneb snad ani nedostaví) a ponechají samovolně veškerou činnost v rukou několika oněch jednotlivců. Jsou to ovšem také jen jednotlivci, kteří takto nepřátelsky neb aspoň velmi chladně přátelsky chovají se ke spolkům odborným a počet jich u jednotlivých odborů je různý; u těch, co nejvíc mají zástupců, obyčejně i relativně největší.

Klady ty však, pokud dosud panují, jsou rozvoji spolků na překážku, působíce, že život jich je často jednostranný, že nesouce jméno spolku vykazují jen zevní formu jeho, nikoliv vnitřní, úzké sdružení v činnosti a snaze vědecké, pokud alespoň, výhodli dáme všemu idealismu, jeví se možným, jen několik jednotlivců ve snahách svých vedle sebe jdoucích.

Kromě toho často vadí ovšem nedůstatky organisace. To ale je věcí zvolného opravování a komu na pokroku poctivě záleží, ten odkryje a snad i přičiní se, že odstraněn bude ten či onen nedůstatek, zejména taký, jenž účastenství co možno všeobecnému vadí, neboť to bylo jedno z nejhlavnějších závad dosud a vymáhá zvláštní pozornosti. Nepochybuji, že vady ty budou odstraněny, jakože nepochybuji, že bude vždy ve studentstvu českém těch důstatek, kdo budou míti dosti mužné vážnosti, vytrvalosti a horlivosti pro zájmy spolků odborných.

Nenitě měřítko pro vroucnost vědeckou i vlasteneckou ve studentstvu českém spolehlivějšího, jako zkvětání neb úpadek v životě spolků těchto a sice v životě, pokud klíčí ve vlastní činnosti studentů co členů jich.

Správná organisace hleděti bude k tomu, by i členům mladším, nově

přibývajícím, poskytnuto bylo působiště pro činné účastenství, byť zapřítí se nedalo, že pro povahu většiny spolků samých účastenství jich, aspoň na čas, zůstane asi passivním. Několik jednotlivců více méně vynikajících a energických bude míti vliv na činnost spolku rozhodný, ale sebe větší jich úsilí tam nedokoná se pravého rozkvětu, kde nebude s ním a při něm státi činné účastenství ostatních, jímž jedině domoci se lze zkvětu, zdaru a pokroku.

Uvědomělejší, sjednocenější a přírodou samou jaksi k tomu vedeno víc, než kdekoliv jinde, dovede bohdá studentstvo české i v tomto směru dostáti svému úkolu ve službě milovaného svého národa.